

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Natura 2000-plan 2022-2027

**Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og
Palsgård Skov**

Natura 2000-område nr. 53

Habitatområde H49

Fuglebeskyttelsesområde F34

Udgiver: Miljøstyrelsen

Redaktion: Miljøstyrelsen Midtjylland

Dato: Juni 2023

Forsidefoto: Indlandsklitter i Vrads Sande.

Fotograf: Miljøstyrelsen Midtjylland

ISBN: 978-87-7564-501-5

Baggrundskort: © Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering

Biodiversiteten i Danmarks største og mest værdifulde naturområder

Danmark rummer storslået natur.

Fra Skagens Gren og Skagerrak over Møns Klints hvide kridt til Paradisbakkerne på Bornholm. De tre ikoniske steder er nogle af de i alt 257 Natura 2000-områder. Det er steder på land og til havs, hvor der findes en helt særlig natur og biodiversitet.

Der er mange eksempler på sjældne arter og naturtyper, som er vigtige at beskytte. Der findes truede ynglefugle og sjældne planter i Danmark. Dem skal vi gøre en særlig indsats for at bevare.

De 257 områder er fordelt i hele Danmark og ejes og forvaltes af private lodsejere, fonde, kommuner og staten.

Hvert område har en plan.

Planerne for perioden 2022-27 har to nye elementer. I de store områder kommer nye målsætninger, der giver mulighed for vildere natur. Der peges også på steder, hvor udtag af kulstoffoldige lavbundsarealer udover at hjælpe klimaet kan bidrage til bedre natur f.eks. med levesteder for arter eller som buffer mellem sårbar natur og intensivt drevne landbrugsarealer.

Arbejdet med at sikre den eksisterende natur gennem naturpleje fortsætter, og der er en særlig indsats med at beskytte hjemhørende arter mod de invasive, ligesom der etableres forstyrrelsesfrie områder for fugle, havnatur og havpattedyr.

Danmark skal have mere og bedre natur, og det bidrager Natura 2000-planerne til sammen med de mange andre indsatser, som regeringen er i gang med.

Det er f.eks. Havplanens aftale om strengt beskyttede havområder, og den store Havnaturfond, der kan bidrage til øget viden og initiativer til genopretning. Etablering af naturnationalparker og urørt skov, og de netop offentliggjorte vandområdeplaner og forbedringen af vandmiljøet er også helt centrale for at sikre og forbedre naturen i områderne.

Natura 2000-områder rummer nogle af Europas og Danmarks største og mest værdifulde naturområder og repræsenterer en stor del af biodiversiteten. De danske Natura 2000-områder bidrager til det fælles EU-mål om 30 pct. beskyttet natur på land og til havs.

Miljøminister Magnus Heunicke

Indhold

1. Natura 2000-planlægning	5
1.1 Synergi med anden lovgivning	7
1.2 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne	7
1.3 Naturtilstand og gunstig bevaringsstatus.....	8
2. Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov.....	10
2.1 Områdebeskrivelse	11
2.2 Områdets udpegningsgrundlag	13
2.3 Tilstand og forekomst for områdets udpegede natur og levesteder.....	13
2.3.1 Terrestriske naturtypers arealfordeling og tilstand	14
2.3.2 Sønaturtypers tilstand og forekomst.....	18
2.3.3 Forekomst af vandløbsnatur.....	19
2.3.4 Tilstand af levesteder for arter.....	20
3. Målsætninger	21
3.1 Overordnede målsætninger for Natura 2000-området.....	22
3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter.....	22
3.3 Modstridende naturinteresser.....	23
4. Indsatsprogram.....	25
4.1 Generelle retningslinjer	25
4.2 Områdespecifikke retningslinjer	26
4.3 Relation til vandområdeplaner.....	26
5. Bilag 1. Oversigt over grupperinger.....	27

1. Natura 2000-planlægning

Danmark er ifølge [habitatdirektivet](#) forpligtet til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger for at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som direktivet omfatter. Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af [fuglebeskyttelsesdirektivet](#), at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at bidrage til at sikre den nationale bestand af fugle omfattet af direktivet.

Danmark har valgt at gøre dette bl.a. ved en systematisk og tilbagevendende planlægning i de enkelte Natura 2000-områder. Ud fra direktivforpligtelserne og den nationale naturovervågning fastlægges indsatsen i de enkelte områder for 6-årige planperioder (dog 12-årige for skovbevoksede, fredskovpligtige arealer). Med en sådan målrettet forvaltningsindsats i områderne bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og den biologiske mangfoldighed og dermed også til gennemførelsen af EU's biodiversitetsstrategi 2030 samt FN's Verdensmål.

Der er i alt udpeget 257 Natura 2000-områder i Danmark. Et Natura 2000-område kan indeholde ét eller flere fuglebeskyttelsesområder og/eller habitatområder. Der er udpeget 269 habitatområder og 124 fuglebeskyttelsesområder i Danmark. Fuglebeskyttelses- og habitatområder kan være sammenfaldende eller ligge i umiddelbar tilknytning til hinanden.

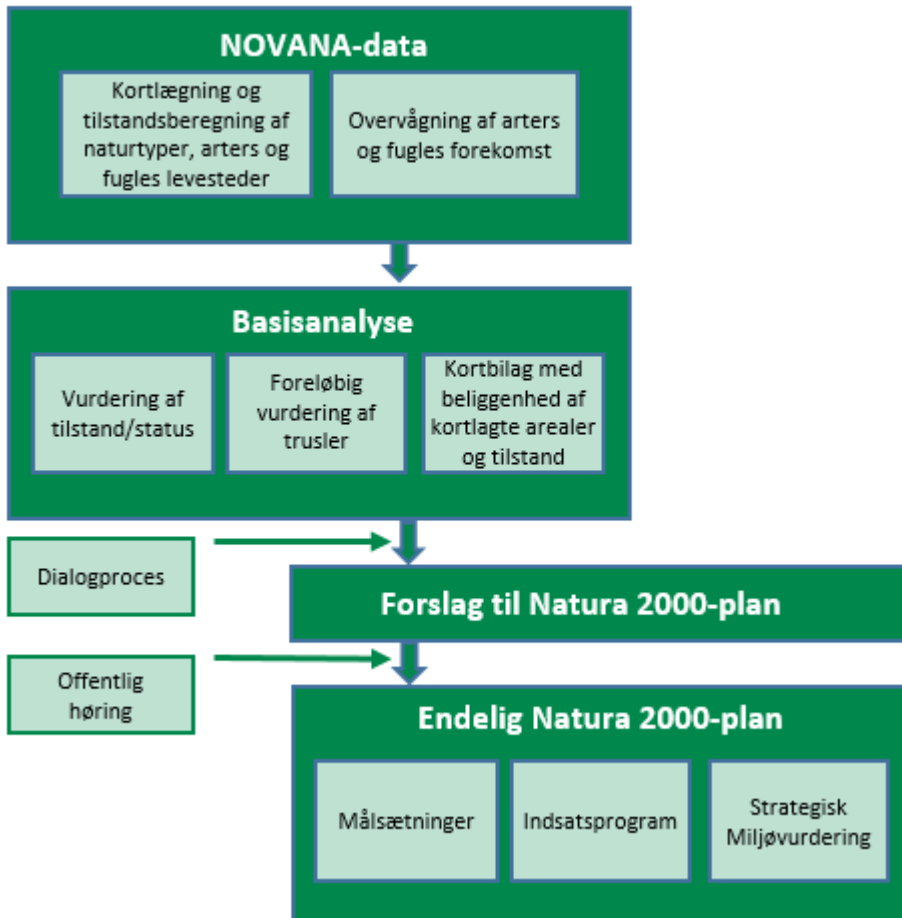
Der er i 2021 gennemført en høring med henblik på at nyudpege eller udvide seks marine fuglebeskyttelsesområder. Det drejer sig om områderne Flensborg Fjord og Nybøl Nor, Sejerø Bugt og Nekselø, Skagerrak, Nordvestlige Kattegat, Smålandsfarvandet og Rønne Banke. De nye/udvidede fuglebeskyttelsesområder inklusiv eventuelle konsekvensrettelser af eksisterende Natura 2000-områder vil indgå i fjerde planperiode (2028-2033).

Natura 2000-planlægningen sker efter reglerne i miljømålsloven og skovloven med tilhørende bekendtgørelser. En Natura 2000-plan bygger oven på en basisanalyse, der indeholder de faktuelle oplysninger og data om området. En Natura 2000-plan består af mål for naturtilstanden og et indsatsprogram. Natura 2000-planens målsætninger og indsatsprogram er væsentlige elementer i beskyttelsen af naturtyper, fugle og arter på områdets udpegningsgrundlag. Derudover angiver de hhv. det overordnede sigte for, hvordan området skal udvikle sig og krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendig for at sikre den nationale prioritering.

Mål og indsatser relaterer til de naturtyper, arter og fugle, som det pågældende Natura 2000-område er udpeget for at beskytte. Både de overordnede og konkrete målsætninger er langsigtede mål, der gælder for flere planperioder, mens indsatsprogrammet er kortsigtet og revideres i hver planperiode. De langsigtede målsætninger er opdateret i denne plangeneration, bl.a. på baggrund af justeringen af Natura 2000-områderne geografiske afgrænsning (gennemført i 2017-19) samt opdatering af Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag (jf. nedenstående). De konkrete målsætninger er ligeledes opdateret for at give mulighed for en mere dynamisk forvaltning. Således bygger de konkrete målsætninger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle.

Natura 2000-planen gælder for de arter og naturtyper, der har begrundet udpegningen af det enkelte område, men det bidrager også til at sikre andre arter og naturtyper i området gennem en generel sikring og forbedring af områdets naturværdier.

Tilblivelse af Natura 2000-planen

Processen for tilblivelsen af en Natura 2000-plan.

Denne plan er tredje generation af Natura 2000-planer (2022-27), der også dækker de fredskovspligtige arealer. For de fredskovspligtige arealer dækket af skovloven afløser den Natura 2000-planen 2010-15, som for de fredskovspligtige arealer har været gældende frem til 2021. For alle andre arealer, arter og fugle dækket af miljøbeskyttelsesloven afløser den Natura 2000-planen 2016-21.

På baggrund af overvågningsdata har Miljøstyrelsen i 2019 gennemført en høring i forhold til justering af udpegningsgrundlaget for de enkelte Natura 2000-områder. Høringsnotatet fremlægges samtidig med igangsættelsen af høringen af Natura 2000-planerne 2022-27. Natura 2000-planerne er udarbejdet på baggrund af et bruttoudpegningsgrundlag, der omfatter udpegningsgrundlaget fra planerne for 2016-21 plus nye arter og naturtyper, der er registreret i områderne, og som falder inden for de opstillede kriterier for opdatering af udpegningsgrundlaget.

Der er ikke gennemført vurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet planer, som direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning, ikke er omfattet af kravet om screening og evt. konsekvensvurdering. Desuden er der ikke i planen taget stilling til forvaltningsindsatsens lokalisering eller valgte forvaltningsmetoder.

Der er udarbejdet en miljørapport for hver enkelt natura 2000-plan efter reglerne i lovbekendtgørelse 1976 af 27. oktober 2021 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter. Samtidig med høringen af Natura 2000-planerne sendes miljørapporterne også i høring.

1.1 Synergi med anden lovgivning

Natura 2000-planen har fokus på arealbaserede indsatser. Indsats til bedring af vandkvaliteten i overflade- og grundvand gennemføres som led i vandplanlægningen, ligesom reduktion af kvælstofdeposition sker gennem husdyrgodkendelsesloven og generelle tiltag til at mindske luftforureningen. Derudover målsættes miljøtilstanden i havets økosystemer via Havstrategiplanen (II).

Vandområdeplanerne, som udarbejdes med baggrund i EU's vandrammedirektiv, er hovedinstrumentet til at sikre og forbedre tilstanden i de akvatiske naturtyper i Natura 2000-områderne. Vandområdeplanernes formål er at forbedre vandmiljøet i retning af god økologisk og kemisk tilstand (fx reduktion af kvælstofbelastning og fjernelse af spærringer), hvilket samtidig tilvejebringer grundlæggende forbedringer af vandkvaliteten til gavn for naturtyper, fugle og arter i Natura 2000-området.

Deposition af luftbårne kvælstofforbindelser, herunder ammoniak, kan være en udfordring for mange naturligt næringsfattige naturtyper. Emission fra landbrug reguleres via husdyrgodkendelsesloven, som fastlægger den maksimale tilladte ammoniakdeposition fra lokale husdyrbrug til sårbare naturtyper for at mindske væsentlige miljøpåvirkninger.

Gennemførelse af EU's havstrategidirektiv skal sørge for, at der opnås eller opretholdes god miljøtilstand i havets økosystemer, samtidig med at der kan ske en bæredygtig udnyttelse af havets ressourcer. Indsatserne i indsatsprogrammet til Havstrategi II vil også bidrage til opfyldelse af målsætningerne i de marine Natura 2000-områder.

1.2 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne. Alle myndigheder skal i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt lægge Natura 2000-planen til grund. Offentlige lodsejere er bundet af planens langsigtede målsætninger og kan vælge at gennemføre disse direkte i egne drifts- og plejeplaner. På områder, hvor staten er myndighed f.eks. fiskeriloven og vildtforvaltningsloven, kan der følges op med nationale strategier.

Det er kommunerne, der er ansvarlig myndighed for de privatejede Natura 2000-arealer, dog er Miljøstyrelsen ansvarlig myndighed for de privatejede skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Ansvarlige myndigheder skal udarbejde bindende handleplaner for gennemførelse af Natura 2000-planen 2022-27 med fokus på forventede forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen af indsatserne.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning. Når indsatserne iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal indsatserne have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v., evt. på grundlag af konsekvensvurderinger. I det omfang indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for Natura 2000-områdets forvaltning, er en konsekvensvurdering efter habitatdirektivet ikke påkrævet, men der kan være andre hensyn efter lovgivningen, der spiller ind.

Der er i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde, hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med eller nødvendig for forvaltningen af området. Eventuelle konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal anvendes ved væsentligheds- og konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegnings og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter og tilsvarende regler om væsentligheds- og konsekvensvurdering i andre ministeriers lovgivning.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner sammen med målsætningerne for naturen i området grundlaget for handleplanen samt eventuel anden prioritering af forvaltningsindsatsen i området.

1.3 Naturtilstand og gunstig bevaringsstatus

Danmark har en forpligtelse til at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der begrundes udpegnings af de enkelte Natura 2000-områder. Bevaringsstatus er en vurdering af, hvordan naturtypens eller artens tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen, de negative påvirkninger eller forvaltningen i forhold til i dag. Der er således tale om en slags prognose for naturtypernes og arternes udviklingsretning.

Danmark er ligeledes forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at bidrage til at sikre den nationale bestand af fugle omfattet af direktivet. Ligesom for habitatnaturtyper og -arter laves en vurdering for fuglene med fokus på bl.a. bestandsudvikling.

Til brug for Natura 2000-planlægningen er der for en række naturtyper samt nogle arter og fugle udviklet et naturtilstandssystem, der på baggrund af bl.a. artsammensætning og umiddelbart synlige, forvaltningsbare strukturparametre, som f.eks. tilgroning, udtørring og forstyrrelser, angiver den aktuelle tilstand for naturtypen eller artens/fuglens levested, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 653 af 19. maj 2020 om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder. Tilstanden opgøres på en skala fra I-V, hvor naturtyper eller levesteder i tilstandsklasse I og II med en vedvarende nødvendig drift og evt. sikring mod forstyrrelse svarer til gunstig bevaringsstatus eller tilsvarende for fuglens vedkommende. For naturtyper eller arters/fugles levesteder i tilstandsklasse III-V skal der typisk gennemføres en indledende forvaltningsindsats eller regulering, før en vedvarende drift vil være tilstrækkeligt til at sikre arealet eller levestedet på sigt.

For de fugle, arter og naturtyper, hvor der ikke findes et tilstandsvurderingssystem, skal der i basianalysen vurderes om givne naturtype eller art/fugls levested er stabile, i fremgang eller i tilbagegang eller ukendt, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr.653 af 19. maj 2020 om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder.

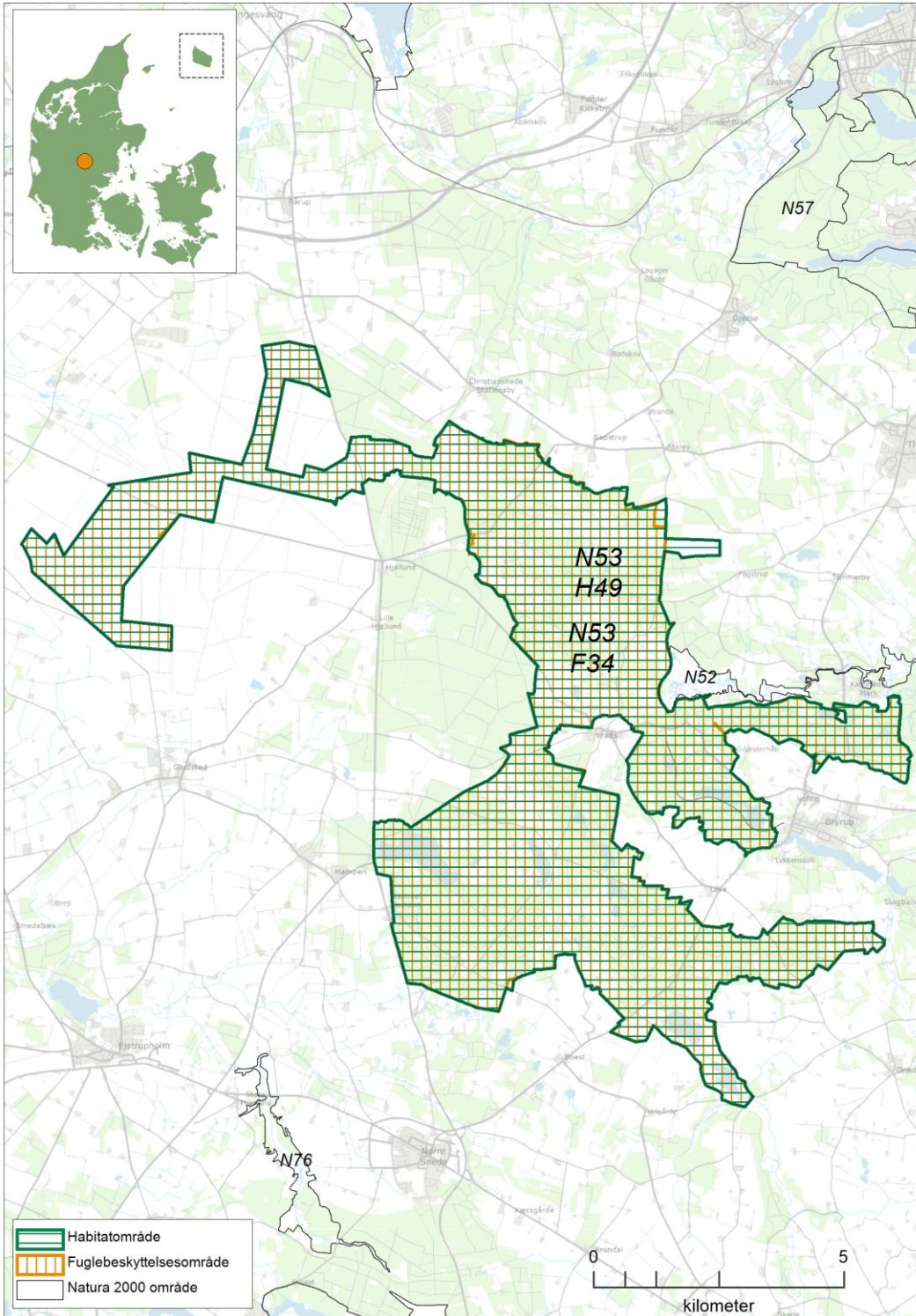
Tilstandsklasser for naturtyper.

Udvalgte forvaltningsbare parametre i tilstandssystemet gennemgås i basisanalyserne, og det kan heraf ses hvilke tiltag, der kan iværksættes for at sikre eller genoprette naturtyperne eller arterne/fuglenes levesteder.

Kildevæld i skov og bøg på mor med kristtom i Velling Skov. Foto: Henriette Bjerregaard.

2. Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov

Kortet viser afgrænsningen af Natura 2000-område N53. Natura 2000-området består af habitatområde H49 (vandret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F34 (lodret orange skravering).

2.1 Områdebeskrivelse

Natura 2000-området Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov har et samlet areal på 6522 ha, hvor af 207 ha er vandflade i de større søer. Området er afgrænset som vist på kortet oven for. Natura 2000-området består af habitatområde nr. 49 Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov og fuglebeskyttelsesområde nr. 34 Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov. Knap 25 % af området er statsejet og der er helt overvejende tale om skovarealer. Området ligger i Silkeborg, Ikast-Brande og Horsens Kommune og inden for vandområdedistrikt Jylland og Fyn.

Dette Natura 2000-område er specielt udpeget for at beskytte de store mosaikagtige forekomster af hede- og indlandsklitnaturtyper, moser og bøgeskove samt de tilknyttede arter og fugle. Området er således primært karakteriseret ved de store lysåbne arealer og betydelige skovarealer, og rummer mere end 15 % af det samlede areal af revling-indlandsklit, græs-indlandsklit, tør hede, tørvælavning og bøg på mor med kristtorn og mere end 5 % af våd hede, enekrat, hængesæk og kildevæld indenfor Natura 2000-områder i den kontinentale biogeografiske region. Naturtyperne tidvis våd eng, rigkær, surt overdrev og højmose er arealmæssigt ikke så dominerende, men områdets forekomster af disse er flere steder af god naturmæssig værdi. Området rummer herudover fine vandløb og søer, bla. med en række meget værdifulde lobeliesøer. Det er desuden af stor betydning for forekomster af arter som blank seglmos, odder, bæklampret og stor vandsalamander samt ynglefugle som rødrygget tornskade, natravn og hedelærke.

Natura 2000-området ligger ved israndslinien fra sidste istid. Mod nord og vest er landskabet domineret af smeltevandssletter, mens det mod øst består af kraftigt kuperet morænelandskab og tunneldale. Området er udpeget for at beskytte en lang række arter og naturtyper, og det indeholder enestående naturværdier med mange sjældne arter og naturtyper. Området er hovedsageligt skovbevokset, idet knap 2/3 af arealet er dækket med skov eller plantage. Palsgård Skov rummer både løv- og nåletræsskov, mens de bøgedominerede skovnaturtyper primært findes i Velling Skov, der ligger på en ådalsskrænt i områdets østlige del. Her er store dele udlagt som urørt skov, som har en særlig høj naturværdi i kraft af skovens alder og den lange skovkontinuitet. I skovpartier med lang kontinuitet er der bl.a. fund af rødlistede laver som alm. lungelav, alm. slørkantlav, grå dugskivelav og nåleprikket bogstavlav samt den rødlistede mosart åben krogstand. Meget store arealer er tilplantet med nåletræsplantager som Skærbæk, Snabegård og Kongsø Plantager. De rødlistede sommerfuglearter bølgeblåfugl og moseperlemorsommerfugl lever i områdets højmoser og hængesække.

I slettelandskabet findes de store markante hede- og indlandsklitområder Kolpendal, Sepstrup Sande og Vrads Sande i den nordlige del og Kongsø Hede længere mod syd. I landskabet forekommer mange lavninger med hængesæk af tørvemosser, og særligt i Palsgård Skov findes flere forekomster af både intakte og delvis nedbrudte højmoser, heraf flere skovbevoksede. Forskellige typer af hede og indlandsklitter er med over 700 ha langt de mest udbredte naturtyper i området.

Den fredede Torup Sø omgivet af surt overdrev, der græsses af kreaturer. Foto: Ditte Grube Barild.

I udstrakte væld- og kærrområder i den nordlige del, særligt i Ansø Enge, udspringer en række mindre vandløb, der samles og bliver til Salten Å. Den meget store forekomst af kilder og kær i Ansø Enge er af national betydning pga. størrelsen og forekomst af den sjældne art blank seglmos. I den sydlige del findes flere større søer, heraf mange klarvandede, kalk- og næringsfattige søer (lobeliesøer), bl.a. Hampen Sø og de fredede Tingdalsøer ved Kongsø Hede. Det store areal med lobeliesøer er ligeledes af national betydning, da der er tale om en naturtype, der er meget sårbar over for næringsstofbelastning, og som derfor er blevet sjælden. I den sydøstlige del af området strækker sig et kuperet ådalsskabslandskab med vandløb og næringsrige søer. I tilknytning til ådalssystemet findes arealer med surt overdrev, rigkær og hængesæk. I kraft af sin størrelse og uforstyrrelighed rummer området både sluttet højskov, krat og lysåbne naturarealer. Dermed er der velegnede levesteder for områdets udpegede fuglearter. Langt de fleste vandløb i området løber i udyrkede omgivelser og har generelt en god vandkvalitet. Skærbæk regnes således som et af de mest uforurenede vandløb i Danmark med forekomst af flere sjældne arter af vandløbsdyr. Bæklampret lever i områdets vandløb. Vandløb med stejle skrænter rummer levesteder for isfugl, og odder er vidt udbredt i området.

Inden for området er der 4 betydende fredninger:

- Vrads Sande. 146 ha overvejende hedearealer. Fredet i 1968.
- Salten Ådal. 328 ha afvekslende tunneldalslandskab på sydsiden af Salten Å – inkl. hedeområderne ved Bøgelund banke og Svinsbjerg. Fredet i 1976.
- Tingdalen. 333 ha med 4 store lobeliesøer og omgivende plantager samt Kongsø Hede. Fredet i 1987.
- Kolpendal Hede og Isenbjerg. 240 ha. Åbne, flade hedearealer i områdets nord-vestende. Fredet i 1954.

2.2 Områdets udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 49		
Naturtyper:	Visse-indlandsklit (2310)	Revling-indlandsklit (2320)
	Græs-indlandsklit (2330)	Lobeliesø (3110)
	Søbred med småurter (3130)	Kransnålalge-sø (3140)
	Næringsrig sø (3150)	Brunvandet sø (3160)
	Vandløb (3260)	Våd hede (4010)
	Tør hede (4030)	Enekrat (5130)
	Surt overdrev* (6230)	Tidvis våd eng (6410)
	Højmose* (7110)	Nedbrudt højmose (7120)
	Hængesæk (7140)	Tørvelavning (7150)
	Kildevæld* (7220)	Rigkær (7230)
	Bøg på mor (9110)	Bøg på mor med kristtorn (9120)
	Bøg på muld (9130)	Ege-blandskov (9160)
	Stilkege-krat (9190)	Skovbevokset tørvemose* (91D0)
	Elle- og askeskov* (91E0)	
Arter:	Blank seglmos (6216)	Gul Stenbræk (1528)
	Bæklampret (1096)	Stor vandsalamander (1166)
	Odder (1355)	Damflagermus (1318)

Naturtyper og arter, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver, at der er tale om en prioriteret naturtype. Udpegningsgrundlag for habitatområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

Udpegningsgrundlaget er gennemgået i 2018-22. Visse-indlandsklit (2310) og gul stenbræk er ikke tilstede i habitatområde H49. Den nævnte naturtype og art gennemgås derfor ikke yderligere.

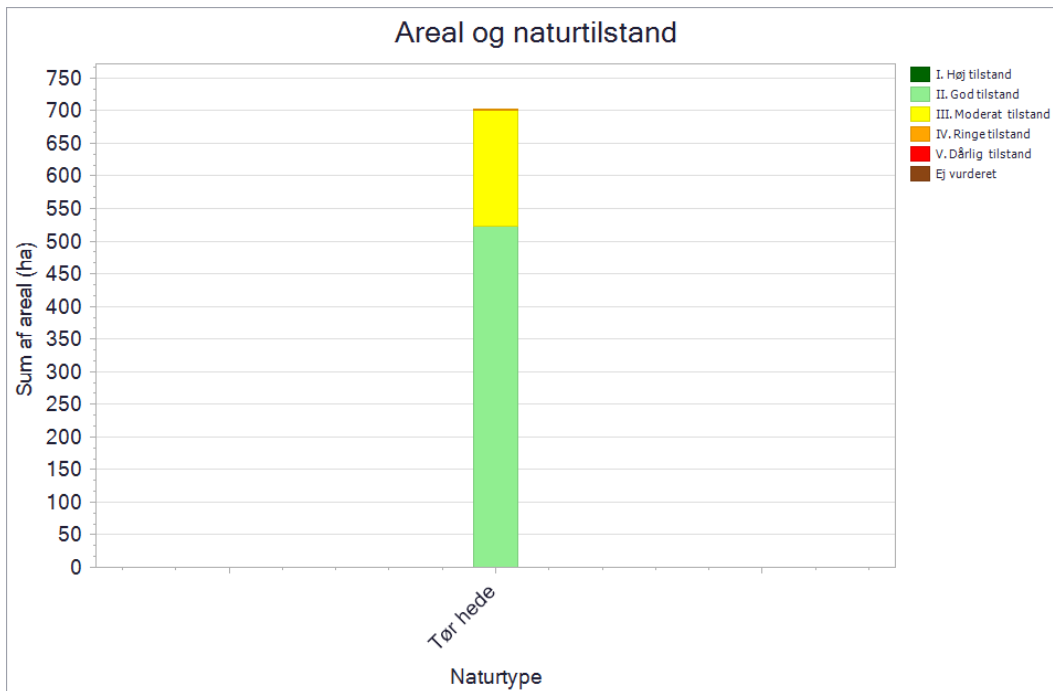
Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 34		
Fugle:	Hvepsevåge (Y)	Trane (Y)
	Stor hornugle (Y)	Natråv (Y)
	Isfugl (Y)	Sortspætte (Y)
	Hedelærke (Y)	Rødrygget tornskade (Y)

Fugle, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. I parenteserne står "T" for træfugl og "Y" for ynglefugl. Udpegningsgrundlag for fuglebeskyttelsesområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

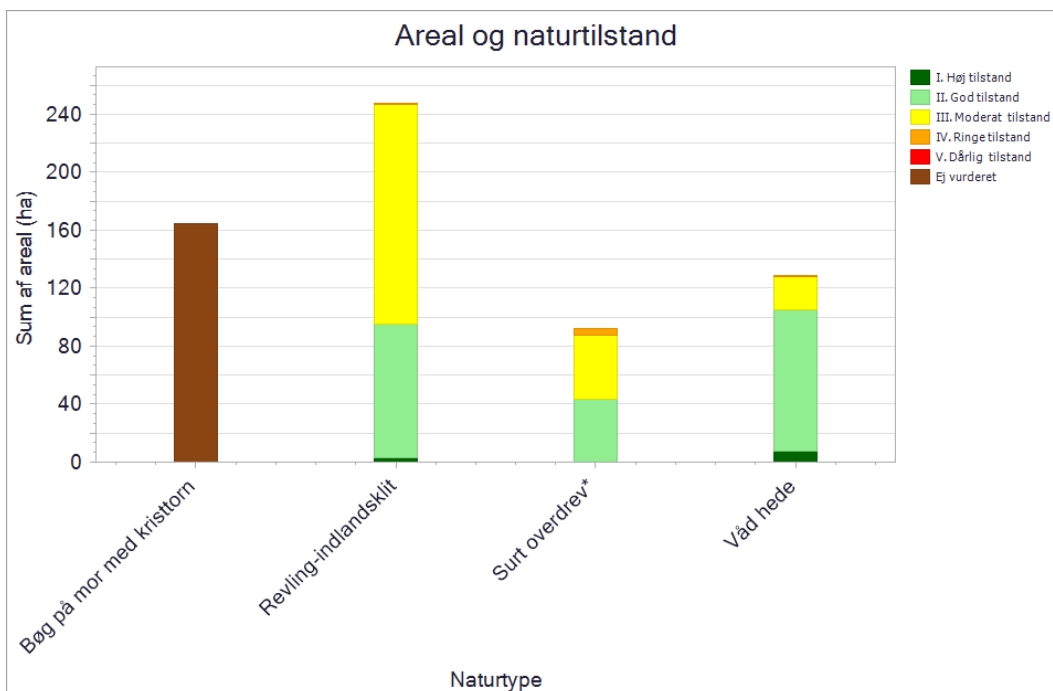
2.3 Tilstand og forekomst for områdets udpegede natur og levesteder

For Natura 2000-områder med habitatnatur eller levestedskortlagte arter og fugle på udpegningsgrundlaget, er arealet af habitatnatur samt antallet af småsøer og levesteder, kortlagt i tredje kortlægningsperiode, vist nedenfor. For de naturtyper og levesteder for arter og fugle, hvor der er udviklet et tilstandsvurderingssystem, er den beregnede tilstand ligeledes angivet. For arter og fugle uden tilstandsvurderingssystem henvises til basisanalysen og [MiljøGIS](#). Se desuden basisanalysen for beskrivelse af metoder og en mere detaljeret omtale af naturens tilstand i området.

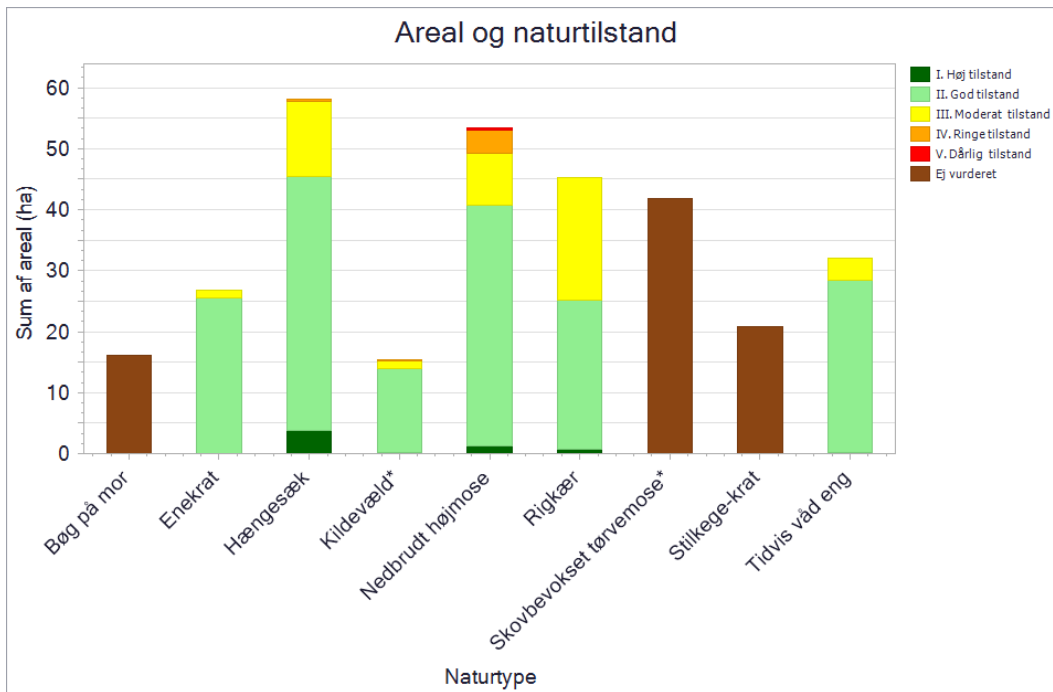
2.3.1 Terrestriske naturtypers arealfordeling og tilstand

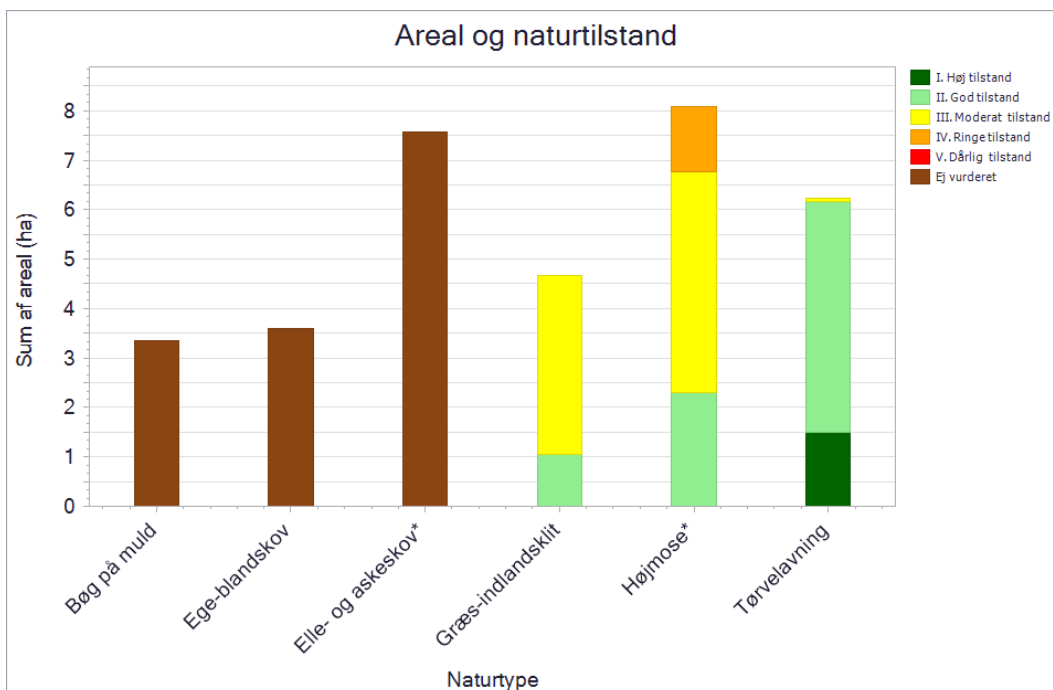
De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

Tør hede (4030) er den mest udbredte lysåbne naturtype i området og findes ofte i mosaik med våd hede. Tilstanden er god på ca. 75 % af arealet grundet gode strukturer mens den på de resterende 25 % er tilstanden langt overvejende moderat. Den moderate tilstand kan til dels skyldes tilgroning med vedplanter og invasive arter og stedvis en høj dækning af mellemhøje græsser og urter.

Revling-indlandsklit (2320) er den næstmest udbredte naturtype i området. Knap 40 % af arealet med naturtypen er i god-høj tilstand mens ca. 60 % er i moderat tilstand. Den moderate tilstand skyldes overvejende et moderat artsindeks (lavt artsindhold/forekomst af problemarter) og tilgroning med vedplaner og invasive arter.

Surt overdrev er kortlagt spredt mange steder i området. Omkring halvdelen af arealerne er i god tilstand grundet drift og heraf følgende gode strukturer. På den anden halvdel af arealerne som kun er i moderat tilstand er der typisk problemer med både arter og strukturer, især i form af for høj vegetation grundet manglende drift.

Over 4/5 af arealerne men våd hede (4010) er i god-høj tilstand grundet gode strukturer og drift på store arealandele. På de resterende knap 20 % er tilstanden langt overvejende moderat. Her er det et moderat artsindeks (lavt artsindhold/forekomst af problemarter) samt tilgroning med vedplanter herunder invasive arter, som er årsagen til tilstanden.

Natura 2000-området indeholder relativt store og vigtige forekomster af hængesæk (7140) ofte i mosaik med kildevæld og rigkær. Over 75 % af arealet med naturtypen er i god-høj tilstand grundet gode strukturer. Knap 1/4 er i moderat tilstand, hvilket bl.a. skyldes tilgroning med vedplanter samt stedvis dominans af middelhøje og høje græsser/urter.

Naturtilstand for enekrat (5130) er god på næsten alle de kortlagte arealer. Strukturerne er generelt gode med lav vegetation mellem enebærbuskene, begrænset tilgroning med invasive arter og ingen påvirkninger fra landbrugsdrift.

Godt halvdelen af arealet med rigkær (7230) er i god naturtilstand grundet gode strukturer med baggrund i drift. Resten af de kortlagte arealer er i moderat naturtilstand. Der er mange steder registreret tilgroning med høje græsser og urter som følge af manglende drift og som trækker naturtilstanden ned.

Der er kortlagt mange forekomster af kildevæld i området, både græsningsbetingede og skovkildevæld, hvoraf de sidstnævnte er flest men ret små. Naturtilstanden god på næsten alle kortlagte arealer trods nogen tilgroning i høje græsser som følge af at over 90 % af arealerne er uden drift. Kildevældene i skov er overvejende i moderat-ringe tilstand, hvilket typisk skyldes de naturgivne forhold i form af skyggepåvirkning.

Nedbrudt højmoser (7120) og aktiv højmoser (7120) forekommer flere steder i Natura 2000-området. Godt 75 % af den nedbrudte højmoser er i god-høj tilstand og knap 25 % er i moderat-dårlig tilstand. Forekomsterne af nedbrudt højmoser i god-høj naturtilstand er domineret af tørvemosser og under udvikling mod aktiv højmoser, men endnu uden – eller kun med sporadisk – forekomst af de arter af tørvemos, som er karakteristiske for aktiv højmoser. På arealerne i moderat-dårlig tilstand er der både et moderat-dårligt artsindeks (fravær af veludviklet højmoservegetation/forekomst af problemarter) og typisk også et moderat-ringe strukturindeks. Det skyldes bl.a. tilgroning med en for høj græs-/urtevegetation samt vedplanter, bl.a. som følge af udtørring pga. afvanding eller tidligere tørvegravning. På arealerne med aktiv højmoser er 28 % i god tilstand, mens 72 % er i moderat-ringe tilstand. De aktive højmoser har ikke væsentlige problemer med hydrologien og er præget af eller domineret af tørvemosser, og knap 2/3 af arealet har en god strukturtilstand. Den moderate-ringe tilstand skyldes hovedsagligt et moderat-dårligt artsindeks bl.a. som følge af tilstedeværelse af invasive arter, men på ca. halvdelen af disse arealer er der også strukturelle problemer bl.a. i form af tilgroning.

Naturtilstanden af tidvis våd eng (6410) er god på ca. 90 % af arealerne mens den er moderat på resten. På de fleste forekomster er strukturerne gode men der er også forekomster hvor der er

kraftig tilgroning med høj græs/urtevegetation, vedplanter og invasive arter samt afvandingsproblemer.

Områdets tørvelavninger (7150) hører til landets bedste. Naturtilstanden er god-høj grundet veludviklet vegetation og gode strukturer.

Områdets to forekomster med græs-indlandsklit (2330) er i moderat tilstand grundet høj dækning af vedplanter eller forholdsvis lukket vegetation.

I bøg på mor med kristtorn (9120), har Miljøstyrelsen registreret over 10 store træer/ha på over 70 % af arealet, og 1-10 store træer/ha på størsteparten af den resterende del af arealet. Der er samtidig registreret forekomst af 1-5 stk. stående dødt ved pr. ha på størsteparten af arealet, og for godt 1/4 af arealet er der registreret mere end 5 stk/ha. Af liggende dødt ved er der registreret 1-5 stk. liggende dødt ved pr. ha på halvdelen af arealet, og mere end 5 stk/ha på godt 40 % af arealet. I skovbevokset tørvemose (91D0) er der ved seneste kortlægning registreret 1-5 store træer/ha på ca. 3/4 af arealet. Der er registreret 1-5 stk. af både stående og liggende dødt ved pr. ha på størsteparten af arealet.

I stilkege-krat (9190) er der ved seneste kortlægning registreret 1-5 store træer på 3/4 arealet. Der er registreret 1-5 stk. stående dødt ved pr. ha på omkring halvdelen af arealet og over 5 stk/ha på knap en fjerdedel. Af liggende dødt ved er der registreret 1-5 stk. liggende dødt ved pr. ha på godt halvdelen af arealet og over 5 stk/ha på ca. 1/3.

I bøg på mor (9110) er der ved seneste kortlægning registreret 1-5 store træer/ha på godt 1/3 og 6-10 store træer/ha på ca. 1/3 af arealet. Der er fundet 1-5 stk. af både stående og liggende dødt ved pr. ha på hele arealet.

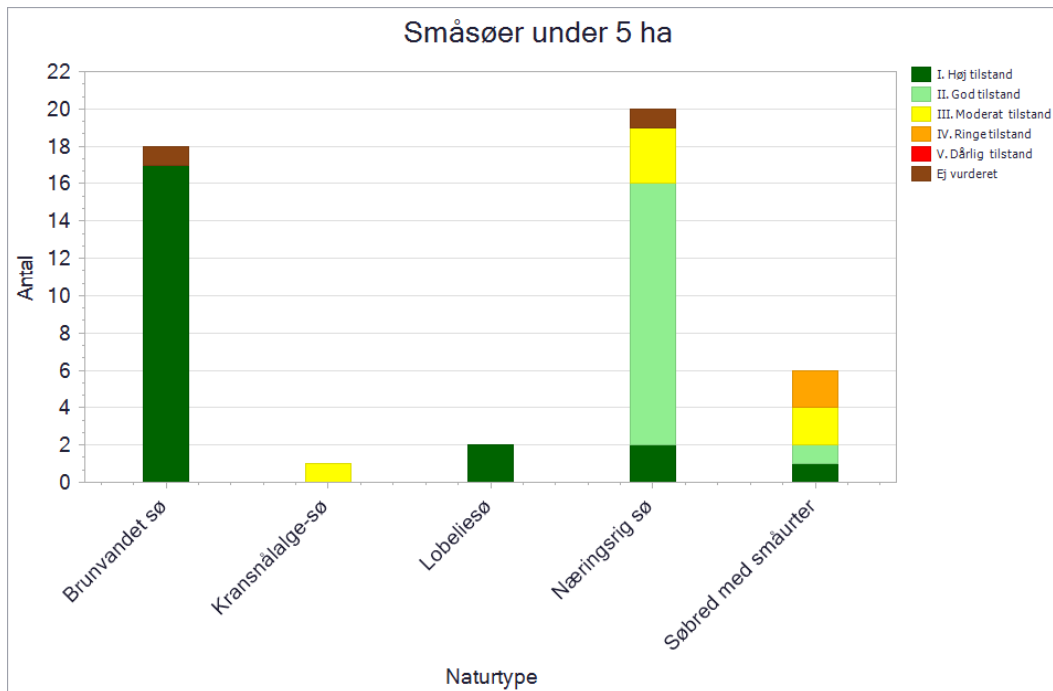
I elle- og askeskov (91E0) er der registreret under 1 stort træ/ha på størsteparten af arealet. Der er registreret 1-5 stk. af både stående og liggende døde træer pr. ha på størsteparten af arealet. I bøg på muld (9130) er der registreret 1-5 store træer/ha, og 1-5 stk. af både stående og liggende døde træer pr. ha.

I ege-blandskov (9160) er der registreret 6-10 store træer/ha, og 1-5 stk. af både stående og liggende døde træer pr. ha.

Stor vandsalamander yngler spredt i områdets småsøer. Foto: Peter Bundgaard

2.3.2 Sønaturtypers tilstand og forekomst

Antal og tilstand af de kortlagte små søer i området.

I Natura 2000-området er der kortlagt 20 små søer med habitatnaturtypen næringsrig sø (3150). De er tilstandsvurderet med hhv. 2 i høj tilstand, 14 i god tilstand og 3 i moderat tilstand. Derudover findes der en sø i området uden tilstandsvurdering. Søerne i høj og god tilstand er generelt præget af en udbredt undervands- og flydebladsvegetation, næringsfattige forhold med en lav forekomst af trådalger samt en lav påvirkning fra jordbrugsdrift. Søerne i moderat tilstand er generelt mere påvirket af jordbrugsdrift, og søerne mangler i flere tilfælde en 10 m bræmme mod bredzonen.

I området er der yderligere kortlagt 18 søer med habitatnaturtypen brunvandet sø (3160) i høj tilstand. Derudover findes der en sø i området uden tilstandsvurdering. Søerne i høj og god tilstand er generelt præget af en udbredt undervands- og flydebladsvegetation med gode rentvandsarter, næringsfattige forhold med en lav forekomst af trådalger, en lav påvirkning fra jordbrugsdrift samt et lavt græsningstryk.

I området er der yderligere kortlagt 6 små søer med habitatnaturtypen søbred med småurter (3130). De er tilstandsvurderet med hhv. 1 i høj tilstand, 1 i god tilstand, 2 i moderat tilstand og 2 i ringe tilstand. Søerne i høj og god tilstand er generelt præget af artsrige bredzoner med spredte karakteristiske amfibiske planter samt en stor dækning af en artsrig undervandsvegetation. Derudover er søerne næringsfattige med en lav forekomst af trådalger samt en lav påvirkning fra jordbrugsdrift. Søerne i moderat tilstand og ringe tilstand har generelt en mindre udbredelse af amfibiske planter samt en mindre udbredt øvrig submers vegetation, og de har generelt en større forekomst af trådalger som indikerer næringsstofftilførsel.

I området er der yderligere kortlagt 2 små søer med habitatnaturtypen lobeliesø (3110) i høj tilstand. Kong Sø (3,3 ha) er domineret af rosetplanterne strandbo og tvepibet lobelie ud til 1-1,5 meters dybde, og sortgrøn bransenføde dominerer i 2-3 meters dybde. Der er en spredt forekomst af trådalger i Kongsø, især i områder med blød bund. Kun halvdelen af arealerne, der ligger ned til Kong Sø, er tilplantet med nåleskov, mens den anden halvdel er lyngdækket. Snabe Igelsø (3,3 ha), er en næringsfattig, dyb sø, der ligger i Snabegård Skov vest for Bryrup i Silkeborg Kommune. Søen har ingen overfladiske tilløb eller afløb og modtager primært vand fra grundvandsmagasinerne og diffus overfladisk tilstrømning fra skrænter omkring søen. Søen har

været påvirket af forsurening fra nedbør og stormfald af skovområder, hvilket medførte faldende pH, stigende kvælstofindhold og mere brunt vand i 1980'erne og 1990'erne. I de senere år er nedbøren blevet mindre sur, pH i søen er stigende og kvælstofindholdet faldende. Søen har et lavt klorofylindhold og en sigtddybde på 4,4 m. På grund af den gode sigtddybde er der mange undervandsplanter, som gror ud til ca. 4 meters dybde. Søen har dominans af rosetplanterne strandbo og tvepibet lobelie og andre planter som kun findes i de næringsfattige søer, nemlig, sekshannet bækarve, liden siv og kransnålgær.

I området er der yderligere kortlagt en småsøer med habitatnaturtypen kransnålgær-sø (3140) i moderat tilstand. Søen er præget af en artsrig udbredt undervandsvegetation med få spredte forekomster af kransnålgær, en høj andel af rodfæstede flydeblade, ingen trådalger samt en lav påvirkning fra jordbrugsdrift. Søen er desuden præget af brednære vedplanter som skygger for vandfladen.

I området er der desuden kortlagt 10 søer over 5 ha. Søerne er naturtypebestemt med hhv. 5 søer som lobeliesø (3110), en sø som søbred med småarter (3130) og 3 søer som næringsrig sø (3150). For den sidste sø er naturtypen ukendt.

2.3.3 Forekomst af vandløbsnatur

Naturtype	Naturtype nr.	Længde (km)
Vandløb med vandplanter	3260	21

Tabellen viser længden af kortlagt vandløbsnaturtyper i området

I området er der registreret 21 km vandløb med naturtypen vandløb med vandplanter (3260). Naturtypen findes i en række forskellige vandløb inden for Natura 2000-området. I en nogle vandløb er vandløbskvaliteten overordnet set god fx. i Boest Bæk og Lystrup Å. I Skærbæk, Matstrup Å og Lillebæk og store dele af Salten Å er vandløbskvaliteten høj, og der findes i disse vandløb en veludviklet rentvandskrævende smådyrsfauna, der er karakteristisk for hele rene vandløb. De mange vandløb inden for området er også levested for de to andre vandløbstilknyttede arter bæklampret og odder på Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag. Vandløbene i Natura 2000-området er omfattet af vandområdeplanen for Jylland og Fyn.

Våd hede i Vrads Sande med indlandsklitter i baggrunden. Foto: Sebastian Jonshøj.

2.3.4 Tilstand af levesteder for arter

Tilstandsvurdering af områdets kortlagte levesteder.

Det ses af figuren, at 18 af de 33 søer kortlagt som levesteder for stor vandsalamander, har en god-høj naturtilstand (primært god tilstand), mens de resterende 15 er i moderat-ringe tilstand (primært moderat tilstand). Der er ikke konstateret fisk i søerne, hvilket er en forudsætning for at naturtilstanden kan bruges som udtryk for levestedets egnethed for stor vandsalamander. Søerne i god-høj naturtilstand er generelt ikke tydeligt påvirket af næringsstoffer, har en høj andel af en artsrig undervandsvegetation, en lav vanddybde og har kun en begrænset skyggepåvirkning fra træer og buske. Disse søer vurderes at være velegnede levesteder for stor vandsalamander. Søerne i moderat-ringe tilstand er til gengæld generelt mere præget af næringsstofbelastning i form af dominans af liden andemad. Derudover er de ofte helt eller delvist skygget af træer og buske. Disse søer vurderes pt. at være mindre gode levesteder for arten.

De enkelte levesteders tilstand kan ses på Miljøstyrelsens digitale kort i [MiljøGIS](#).

3. Målsætninger

Den **overordnede målsætning** for området angiver det overordnede og langsigtede mål for, hvordan området skal udvikle sig for såvel at sikre det konkrete områdes integritet og for at bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter. Der er i den overordnede målsætning taget højde for områdets naturmæssige potentiale, og for om det rummer forekomster, der er af stor vigtighed nationalt og/eller biogeografisk. En betydning, der er vurderet ud fra:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få nationale/biogeografiske forekomster
- Arter eller naturtyper med stærkt ugunstig bevaringsstatus eller fugle med faldende bevaringstrend og som også er truede jf. rødlisten
- Naturtyper, der findes i særlig stor forekomst i Danmark set i forhold til det samlede areal i EU

De **konkrete målsætninger** fastlægger de langsigtede mål for udvikling i areal og tilstand for naturtyper og arters levesteder. De konkrete mål tager udgangspunkt i den tilstand, som er beregnet for naturtyper og arters levesteder efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er et tilstandsvurderingssystem, skal området bidrage til at gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes og tage udgangspunkt i den bedste faglige viden, hvilket kan være udvalgte strukturparametre, udbredelse m.v.

De konkrete målsætninger bygger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle. For naturtyperne tages der udgangspunkt i en række økologiske forhold, der er med til at definere potentialet for naturtypernes tilstedeværelse. For fuglene tages der udgangspunkt i deres levesteder eller bestandsstørrelse. Samlet set vil der være et større fokus på mere naturlig dynamik og naturlig variation naturtyperne, arterne og fuglene imellem. Se oversigt over, hvilke naturtyper, arter og fugle de forskellige grupper indeholder, i bilag 1.

Generelt gælder det, at målsætningerne rækker ud over den enkelte planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold, og som desuden afspejler en afvejning af eventuelt modstridende naturinteresser.

Myndighederne skal tage udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning, hvormed der sikres en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.

Målsætningen for området er således grundlaget for vurderingen af planer og projekter, som skal foretages i henhold til de regler, der gennemfører habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Det gøres bl.a. efter habitatbekendtgørelsen og naturbeskyttelseslovens § 19 b og skovlovens § 17, der skal sikre, at udpegningsgrundlaget i området ikke skades. Herunder gælder især, at arealet af naturtyper og levesteder for arter er stabilt eller i udbredelse, at naturtypernes strukturer og funktioner fortsat er til stede, og at bestande af arterne viser, at arten på lang sigt vil kunne opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder.

3.1 Overordnede målsætninger for Natura 2000-området

Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau, og fugle på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at sikre bestandsstørrelsen på nationalt niveau. Målet er, at området udgør et stort naturområde med veludviklede natursammenhænge og med udbredte levesteder for områdets arter. Områdets hedenatur og skovnatur opnår kontinuitet og sammenhæng, og det samlede areal med skovnaturtyper i fri dynamik forøges væsentligt.

De våde naturtyper, der er knyttet til de lavtliggende arealer og til ådalene og deres vandløb og søer, sikres, og vandløb med vandplanter (3260) sikres kontinuitet og høj grad af naturlig dynamik. Det samme gælder tilknyttede arter som blank seglmos, odder, bæklampret og damflagermus. Specielt sikres områdets betydelige forekomst af lobeliesøer (3110) en fortsat artsrig undervandsvegetation, og småsøerne, herunder søbred med småarter (3130) sikres som velegnede levesteder for stor vandsalamander.

Områdets kombination af store hede-, mose- og skovområder sikres som levesteder for de betydelige forekomster af ynglefugle i området. Arterne stor hornugle og sortspætte yngler i de store, uforstyrrede skovpartier, hedelærke på hedearealer, natravn i overgangszonerne mellem hede og skov og rødrygget tornskade på heder med spredt bevoksning af især ene.

Specielt naturtyperne indlandsklit med lyng og revling (2320), græs-indlandsklit (2330), våd hede (4010), tør hede (4030), enekrat (5130), tørvelavning (7150), kildevæld (7220) og bøg på mor med kristtorn (9120), der har biogeografisk store forekomster i området, sikres og udvides, hvor de naturgivne forhold gør det muligt. De udgør fortsat et stort, sammenhængende areal med plads til mosaiknatur og en naturtypekarakteristisk flora og fauna.

Naturtyper med stærkt ugunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau prioriteres også højt. Dette gælder ovennævnte naturtyper samt artsrige, sure overdrev (6230), tidvis våd eng (6410), rigkær (7230) og alle skovnaturtyper.

Aktiv højmoser (7110), som har en særlig forekomst i Danmark, og hængesæk af tørvemosser (7140) sikres og prioriteres på bekostning af nedbrudt højmoser (7120) og skovbevokset tørvemose (91D0) opstået ved tilgroning af tidligere lysåben moser.

Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtypen eller arternes levesteder hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne. Den økologiske integritet sikres derudover ved god vandkvalitet gennem reduceret tilførsel af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer, hvilket reguleres gennem vandområdeplanerne.

3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

I området skal der være mulighed for en naturforvaltning, hvor man gør brug af naturens egne dynamikker. I forbindelse med forvaltningen skal der tages hensyn til, om naturtyper, arter eller fugle på udpegningsgrundlaget kan være følsomme over for en sådan forvaltning, eksempelvis de som er nævnt under de overordnede målsætninger.

De konkrete målsætninger bygger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle. Se bilag 1 for oversigt over, hvilke naturtyper, arter og fugle de forskellige grupper indeholder.

Generelt

- Den samlede forekomst af naturtyper, arter- og fugles levesteder i Natura 2000-området, uanset om de er kortlagt, skal være stabil eller i fremgang, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Terrestrisk habitatnatur

Der er kortlagt ca. 1.676 ha terrestriske habitatnaturtyper i området. Heraf er ca. 400 ha kategoriseret som naturtyper knyttet til ovevejende vådbund og ca. 1.276 ha som naturtyper knyttet til overvejende tørbund.

- For naturtyper med et tilstandsvurderingssystem skal der fortsat være mindst 268 ha vådbundsnaturtyper og mindst 688 ha tørbundsnaturtyper i tilstandsklasse I-II. Naturtyper i klasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- For naturtyper uden tilstandsvurderingssystem er målet at bidrage til gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Det betyder, at det samlede areal skal være mindst 256 ha. For de skovbevokset naturtyper, skal andelen af store træer og dødt ved være stabil eller stigende. Skovnaturtyper sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. Der kan dog være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.

Arter

- For arter med et tilstandsvurderingssystem er målet, at tilstanden og det samlede areal af levesteder i tilstandsklasse I-II er stabil eller i fremgang. Levesteder i tilstandsklasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivende forhold giver mulighed for det.
- For arter uden et tilstandsvurderingssystem er målet, at bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Levestedernes tilstand (vurderet i form af forekomst og udbredelse) og det samlede areal skal være stabilt eller i fremgang.

Ynglefugle

- For ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem er målet, at de skal bidrage til at sikre og øge bestanden på nationalt niveau. Levestedernes samlede areal og tilstand (vurderet i form af forekomst og udbredelse) skal være stabil eller i fremgang.

Søer under 5 ha

- For søer under 5 ha i tilstandsklasse I-II er målet, at tilstanden skal være stabil eller i fremgang. Søer under 5 ha i tilstandsklasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Ferskvandsnaturtyper (undtagen søer under 5 ha)

- For søer over 5 ha og vandløb henvises til målsætningerne i vandområdeplanerne.

3.3 Modstridende naturinteresser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype eller art på udpegningsgrundlaget eller en målsætning om sikring af den nationale bestand af en fugl på udpegningsgrundlaget kan indebære en lokal nedprioritering af en anden naturtype, fugl eller art på udpegningsgrundlaget, og det er derfor nødvendigt at foretage et valg.

Blandt de naturtyper, der danner udpegningsgrundlag for Natura 2000-området, er naturtyperne sure overdrev (6230), kildevæld (7220), højmoser (7110) samt skovbevokset tørvemose (91D0) og

elle- og askeskov (91E0) prioriterede i habitatdirektivet, og de skal derfor tilgodeses ved modstridende interesser med andre naturtyper og arter.

Ved ophør af afvanding ifm. genopretning af hensigtsmæssig hydrologi prioriteres en udvikling mod fugtige-våde skovnaturtyper som ege-blandskov (9160) eller de EU-prioriterede naturtyper skovbevokset tørvemose (91D0) eller elle- og askeskov (91E0) i stedet for tørre skovnaturtyper som bøg på mor med og uden kristtorn (9110 og 9120) eller bøg på muld (9130).

Især øgning af arealerne med højmose (7110), hængesæk (7140) og rigkær (7230) kan betyde en mindre indskrænkning af habitattyperne skovbevokset tørvemose (91D0) og elle- og askeskov (91E0), som er opstået ved tilgroning af tidligere lysåbne enge og moser. EU-kommissionen har meldt ud, at hensynet til højmoser (7110) og hængesække (7140) prioriteres i forhold til skovbevokset tørvemose (91D0), der har udviklet sig på grund af afvanding og tilgroning af en tidligere højmose (7110) eller tilgroning af hængesæk (7140). For rigkærenes (7230) vedkommende prioriteres hensynet til at genskabe større, sammenhængende arealer de steder, hvor der er tale om unge birke- og ellesumpe (91D0 eller 91E0), som enten er plantede eller opstået ved tilgroning af tidligere lysåben natur. Bortset fra i potentielle højmoser (7110) (hængesække af tørvemoser (7140)) her skal gamle eller veludviklede forekomster af elle- og askeskov (91E0) og skovbevoksede tørvemoser (91D0) bevares.

Rydning af skovbevokset tørvemose (91D0) eller elle- og askeskov (91E0) med henblik på genskabelse af rigkær kan ske under forudsætning af, at det samlede areal af skovnaturtyperne opretholdes på nationalt biogeografisk niveau.

Udvidelse af arealet med aktiv højmose (7110) prioriteres på bekostning af nedbrudt højmose (7120), jf. EU-kommissionens udmelding.

Udvidelse af arealet med våd hede (4010) ved at genetablere hensigtsmæssig hydrologi vil lokalt kunne ske på bekostning af tilstødende arealer med tør hede (4030).

Naturlig dynamisk tilgroning med stilkege-krat (9190) kan foregå på arealer med tør hede (4030) og surt overdrev (6230), hvis arealet i en periode er uden drift. På udpegede overdrevs- og hedearealer med begrænset naturindhold, kan det vælges, at lade den naturlige succession mod egekrat (9190) reducere arealet af hede (4030) eller surt overdrev (4030).

Reduktionen af arealet med tør hede (4030) og surt overdrev (6230) kan ske under forudsætning af, at arealet af naturtyperne opretholdes på nationalt biogeografisk niveau.

For at sikre levestederne for bæklampret samt de øvrige vandløbstilknyttede organismer og for at skabe kontinuitet for vandløbsnaturen, prioriteres det at fjerne spærringer i vandløb. Opstemninger i vandløb har i området ført til dannelse af mindre forekomster af søbred med småarter (3130), næringsrige (3150) og brunvandede søer (3160). Hensynet til at genskabe ubrudt kontinuitet for vandløb med vandplanter (3260) prioriteres i forhold til de mindre forekomster af sø-naturtyperne, der ofte har begrænset naturkvalitet på grund af gennemstrømmende vand og udsatte fisk. Fjernelse af opstemninger med reduktion af søarealet kan ske under forudsætning af, at arealet af naturtyperne opretholdes på biogeografisk niveau.

4. Indsatsprogram

Opfyldelsen af habitatdirektivets krav om gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som direktiverne omfatter, og fuglebeskyttelsesdirektivets tilsvarende krav om at sikre den nationale bestand af de fugle, som er omfattet af direktivet, er en opgave, som strækker sig over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode, således at det sikres, at Danmark efterlever disse EU-direktivkrav, og der kan etableres en sammenhæng mellem indsats og tilgængelige virkemidler.

Den nationale prioritering af indsatsen i tredje planperiode sigter på at skabe mulighed for mere naturlige processer og naturens robusthed, udvide arealet med urørt skov samt fokus på tiltag mod klimaforandringer. En del af prioriteringen fra anden planperiode videreføres. Der skal således i tredje planperiode fortsat være fokus på indsats for særligt truede fugle og arter, bekæmpelse af invasive arter, fortsættelse af arbejdet med at gennemføre og afsøge behov for at udlægge forstyrrelsesfrie zoner og gennemføre fiskeriregulering, samt fortsættelse af indsatsen for langsigtet at sikre den nødvendige pleje af de lysåbne naturarealer og skovarealer. Der bør løbende være opmærksomhed på den naturlige synergi, og at indsats for naturtyper ofte også gavner fugle og arter koblede til pågældende naturtyper.

Nedenstående retningslinjer for indsatsen er opbygget efter mål- og rammestyringsprincippet, således at den statslige plan fastlægger de krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendige for at sikre nationalt besluttede prioriteringer. Således beskriver retningslinjerne ikke metoden eller placering af enkelte projekter. Det er en fælles opgave for kommuner og offentlige lodsejere at aftale på hvilke arealer og i hvilke kommuner, den konkrete indsats skal foregå.

Indsats til bedring af vandkvaliteten gennemføres som led i vandplanlægningen og havstrategidirektivet, ligesom reduktion af kvælstofdeposition sker gennem husdyrgodkendelsesloven og generelle tiltag til at mindske luftforureningen, og dette er således ikke en del af Natura 2000-planens indsatsprogram.

Retningslinjerne er opdelt i generelle retningslinjer, der gælder for alle områder, og specifikke retningslinjer for det enkelte Natura 2000-område. Til gennemførelse af planerne stiller staten en række virkemidler til rådighed, ligesom det forudsættes, at kommunerne i mindre omfang bidrager økonomisk.

4.1 Generelle retningslinjer

1. Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.
2. Der arbejdes for at sikre de lysåbne terrestriske naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje også til gavn for tilknyttede fugle og arter.
3. Der arbejdes for at sikre egnede levesteder for områdets fugle eller arter.
4. For skovnaturtyper, hvor det vurderes nødvendigt af hensyn til bevarelse af skovnaturtyper på udpegningsgrundlaget, sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje også til gavn for tilknyttede fugle og arter.

5. Der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper og skovnaturtyper.
6. Igangværende projekter og indsatser, der relaterer til gennemførelse af tidligere Natura 2000-planer, afsluttes.
7. Indsatser gennemført i første og anden planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.
8. Der fokuseres på en opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle som findes i væsentlig forekomst i Danmark og om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr.
9. Der arbejdes på en national strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter herunder en lang række direktivarter og -fugle.

4.2 Områdespecifikke retningslinjer

1. Der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjord der kan bidrage til sammenhængende arealer, øget robusthed og give mulighed for mere naturlig dynamik. Udtagningen kan ligeledes være til gavn for bl.a. bæklampret, odder, stor vandsalamander, trane og isfugl. Udtagningen skal også bidrage til at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø.
2. Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden.
3. Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på 192 ha med fokus på arealer med en kortlagt forekomst af invasive arter på over 10 % dækning.
4. Urørt skov (permanent ophør af drift m.v.) kan være en mulighed af hensyn til naturtyper og tilknyttede arter og fugle. Ved udlæg til urørt skov skal der tages hensyn til levesteder for særligt følsomme arter.

4.3 Relation til vandområdeplaner

Dette Natura 2000 område ligger inden for vandområdedistrikt Jylland og Fyn.

Vandområdeplanernes indsats for at opnå god økologisk tilstand bidrager til at opfylde bevaringsmålsætningerne for akvatiske arter og naturtyper ved at tilvejebringe forbedringer i vandløb, søer og kystvande i overensstemmelse med de bevaringsmålsætninger, der fremgår af Natura 2000-planen. Vandområdeplanerne for 2021-2027 kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside.

Vandområdeplanernes indsatser bidrager både med foranstaltninger til at undgå yderligere forringelser og med foranstaltninger til genopretning af bevaringsstatus. Indsatserne kan eksempelvis være reduktion af kvælstof- og fosforbelastningen til søer, reduktion af tilledningen af organisk stof til vandløb samt reduktion af kvælstofbelastningen til marine vandområder. Hertil kommer fx genslyngning af vandløb og fjernelse af spærringer. De konkrete indsatser for planperioden 2022-2027 er beskrevet i de nye vandområdeplaner og fremgår af indsatsbekendtgørelsen. Indsatserne vil også blive præsenteret i MiljøGIS for vandområdeplanerne på [Miljøstyrelsens hjemmeside](#).

5. Bilag 1. Oversigt over grupperinger

Nedenstående tabeller angiver hvordan naturtyper, arter og fugle er grupperet i dette Natura 2000-område, og som der refereres til i de konkrete målsætninger. På Miljøstyrelsens Natura 2000-hjemmeside kan man se det samlede overblik over alle naturtyper, fugle og arter, der er koblet til de enkelte grupper. For tabeller med naturtyper angiver *, at der er tale om en prioriteret naturtype.

Grupperinger af terrestrisk habitatnatur	Tilstandsvurderingssystem	Naturtype navn	Naturtype nr.
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Enekrat	5130
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Græs-indlandsklit	2330
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Revling-indlandsklit	2320
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Surt overdrev*	6230
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tør hede	4030
Tørre naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Bøg på mor	9110
Tørre naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Bøg på mor med kristtorn	9120
Tørre naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Bøg på muld	9130
Tørre naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Stilkeke-krat	9190
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Hængesæk	7140
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Højmose*	7110
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Kildevæld*	7220
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Nedbrudt højmose	7120
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Rigkær	7230
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tidvis våd eng	6410
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tørvelavning	7150
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Våd hede	4010
Våde naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Ege-blandskov	9160
Våde naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Elle- og askeskov*	91E0
Våde naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Skovbevokset tørvemose*	91D0

Grupperinger af habitatarter	Arts navn	Arts nr.
Arter med tilstandsvurderingssystem	Stor vandsalamander	1166
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Blank seglmos	6216
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Bækklampret	1096
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Damflagermus	1318
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Odder	1355

Grupperinger af ynglefugle	Fugle navn	Fugle nr.
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Hedelærke	A246
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Hvæpsevåge	A072
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Isfugl	A229
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Natravn	A224
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Rødrygget tornskade	A338
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Sortspætte	A236
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Stor hornugle	A215
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Trane	A127

Grupperinger af søer under 5 ha	Naturtype navn	Naturtype nr.
Søer under 5 ha	Brunvandet sø	3160
Søer under 5 ha	Kransnålalge-sø	3140
Søer under 5 ha	Lobeliesø	3110
Søer under 5 ha	Næringsrig sø	3150
Søer under 5 ha	Søbred med småurter	3130

Grupperinger af marine og ferskvandsnaturtyper	Naturtype navn	Naturtype nr.
Søer over 5 ha	Lobeliesø	3110
Søer over 5 ha	Næringsrig sø	3150
Søer over 5 ha	Søbred med småurter	3130
Vandløb	Vandløb	3260

Området har stor betydning for rødrygget tornskade. Foto: Peter Bundgaard

Resume

Natura 2000-plan for Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov (nr. 53). Natura 2000-planen skal sikre naturtilstanden for områdets udpegede arter, fugle og naturtyper og bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus. Områdets udpegede arter, fugle og naturtyper beskrives og der fastlægges målsætninger og indsatser.

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

www.mst.dk